

Nr 154.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1919 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde och femte huvudtitlarna av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag för beredande av semester åt vid lantförsvaret och sjöförsvaret anställda arbetare.

(1:a avd.)

I den till riksdagen den 9 januari 1919 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t, under åberopande av punkt 71 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för beredande av semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 9 januari 1919 avlåtna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1919 (nr 2), under åberopande av punkt 21 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag, i vad detsamma avser förevarande tilläggsstat, föreslagit riksdagen att för beredande av semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor.

Under åberopande av punkt 89 i det vid förstnämnda proposition fogade protokoll över sjöförvarsärenden har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 151,000 kronor.

Slutligen har Kungl. Maj:t, under åberopande av punkt 22 i det förenämnda proposition med förslag till tilläggsstat för år 1919 fogade

statsrådsprotokoll över sjöförvarsärenden, föreslagit riksdagen att för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 151,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade, vid statsverkspropositionen fogade protokoll över lantförvarsärenden sid. 528—540 och protokoll över sjöförvarsärenden sid. 303—311.

Motion i
ärendet 1914.

Med anledning av en inom andra kammaren väckt motion har riksdagen uti skrivelse den 26 augusti 1914 (nr 210) gjort framställning i fråga om beredande av semester åt arbetare och med dem likställda med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen samt därvid anfört följande:

Frågan om semester åt arbetare hade på senare tid trängt sig fram på både kommunernas och de enskildas arbetsområden, såsom framginge av den utredning i ämnet, som förebragts såväl av motionären som av riksdagens vederbörande utskott. Genom riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i 1913 års statsverksproposition gjorda framställning om rätt för vid flottans varv anställda daglönare till viss ledighet med bibehållna löneförmåner, hade jämväl staten slagit in på den i motionen ifrågasatta vägen. Principen om semester åt arbetare med mera stadigvarande anställning inom statsförvaltningen måste nämligen genom oförmälda beslut anses godkänd, och borde det då endast bliva fråga om, huru långt samma princip skulle göras gällande inom andra områden av statsförvaltningen.

Vid övervägande av frågan härom hade riksdagen fäst sin uppmärksamhet därå, att vissa arbetare, som inom någon gren av statsförvaltningen hade stadigvarande sysselsättning, likväl icke vore därav upptagna mer än ett fåtal timmar dagligen, t. ex. grindvakter, städerskor m. fl. Dylika arbetares anställning i statens tjänst torde få anses hava karaktären av bisysslor, varför något krav på semester för dessa arbetare ej syntes med fog kunna framställas. Riksdagen hölle nämligen före, att ett oftergivligt villkor för semesterförmåns beviljande måste vara, att vederbörande vore fullt upptagen med arbetet i statens tjänst och hade detta till sin uteslutande eller full arbetsdag krävande sysselsättning.

Riksdagen ansåge vidare, att såsom villkor för semesterförmåns åtnjutande borde fordras, att — i överensstämmelse med riksdagens beslut angående årlig ledighet åt daglönare vid flottans varv — vederbörande arbetare haft oavbruten anställning i statens tjänst med full

sysselsättning under minst fyra år. Därjämte ville riksdagen framhålla, att den omständigheten, att en i statens tjänst anställd arbetare åtnjutt semester, ingalunda finge anses innebära, att hans anställning vunnit så fast karaktär, att han därmed också skulle vara berättigad till att av statsverket uppbära pension.

Visserligen hade riksdagen, även med fasthållande av de inskränkningar i semesterförmåns beviljande, åt vilka riksdagen i det föregående givit uttryck, hyst betänkligheter mot att tillstyrka medgivande av sådan förmån. Men då riksdagen likväl trots detta funnit en framställning i ärendet till Kungl. Maj:t påkallad, hade riksdagen gjort detta i den förvisningen, att en dylik av statsmakterna ådagalagd omsorg om deras arbetares bästa skulle hos arbetarna skapa mera trevnad i och intresse för arbetet, binda dem med starkare band vid sin anställning och därmed tillförsäkra statens verk en fast och kvalificerad arbetarstam.

Tiden för statsverket att taga det steg, som riksdagen tillstyrkte, syntes också vara inne. Ty dels hade både i den enskilda industrien och i den kommunala förvaltningen på åtskilliga håll sådan förmån redan beviljats, dels hade frågan bland arbetarna vid Stockholms tygstation och vid driftverken redan förts fram. För frågans enhetliga och planmässiga behandling syntes det därför vara önskvärt, att en utredning av hela ärendet komme till stånd, så att icke olika bestämmelser komme i tillämpning på olika områden av statsförvaltningen.

Riksdagen ville ytterligare betona, att tidpunkten, då arbetare skulle erhålla semester, måste i varje fall bestämmas av arbetsledningen, dävid hänsyn borde tagas därtill, att ledigheter mest förekomme på tid, då dessa vållade minst avbräck i arbetets gång, och att arbetet sålunda ordnades på det sätt, att semesterkostnaderna bleve för det allmänna minst betungande.

Uppenbart syntes vara, att beredande av semester åt lönearbetare i allt större utsträckning måste medföra vittgående konsekvenser av ekonomisk art såväl för staten som för kommuner och enskilda arbetsgivare, enär statens föredöme torde egga till krav på samman förmån vid andra arbetsföretag. Särskilt skulle införande av semesterledighet vid den mindre industrien och hantverkerierna kunna vålla ekonomiska svårigheter. Det måste därför överlämnas åt de enskilda arbetsgivarna att med sina arbetare fritt överenskomma i denna fråga.

Det vore visserligen möjligt, att ökad arbetsintensitet komme att ersätta, vad som i arbetstid förlorades på semester, men ett villkor här för vore, att semestern användes till vila och vederkvickelse. För att

nå detta mål syntes den av motionären föreslagna minimitiden av sex arbetsdagar vara erforderlig.

På grund av vad sålunda anförts, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt viss tids ledighet med bibehållna löneförmåner (semester) kunde beredas arbetare och med dem likställda, vilka ägde full och stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Kungl. Maj:ts
förevarande
fram-
ställningar.

Sedan utredning i ärendet med anledning av denna riksdagsskrivelse skett, har Kungl. Maj:t nu framlagt förslag rörande beredande av semester med bibehållen avlöning åt arbetare såväl vid armén som marinen under 12 dagar årligen efter 2 års tjänstetid, varjämte i samband därmed föreslagits en något förlängd semester för vissa förmän. Denna förmån har ansetts böra beredas vederbörande redan från och med innevarande år, och har för ändamålet å såväl 1919 års tilläggsstat som 1920 års extra stat äskats särskilda medel, utgörande för arméns del 125,000 kronor och för marinens 151,000 kronor. Beloppen hava föreslagits att såsom förslagsanslag upptagas å respektive stater.

Utskottets
yttrande.

Utskottet har under hand införskaffat en del uppgifter rörande semesterförhållandena för arbetarepersonal anställd vid olika grenar av statsförvaltningen. Av de sålunda inhämtade upplysningarna synes framgå, att särskilda bestämmelser i fråga om semester i stor utsträckning saknas, samt att, där dylika bestämmelser finnas, desamma medgiva en semester av från och med 2 till och med 15 dagar årligen, i allmänhet beroende på längre eller kortare anställningstid samt levnadsålder. Sålunda gälla för närvarande i fråga om de vid statens järnvägar anställda verkstads- och förrådsarbetarna följande bestämmelser angående semester:

(tjänstledighet med bibehållen avlöning):

Arbetare, som innehaft stadigvarande anställning minst ett år, äger erhålla tjänstledighet med bibehållen avlöning, dock icke förrän efter fyllda 21 levnadsår.

Denna tjänstledighet omfattar under varje av de tre första åren den åtnjutes 5 dagar;

under varje år av därpå följande 3 år 10 dagar;
samt därefter 15 dagar.

För arbetare i Kiruna eller å ort vid linjen Kiruna—Riksgränsen blir tjänstledighetstiden 10 dagar, där den för övriga arbetare är 5 dagar, och 15 dagar där den för övriga arbetare är 10 dagar.

Ifrågavarande förmån inträder från och med kalenderåret närmast efter det, varunder den stadgade levnadsåldern och tjänstetiden uppnåtts. Med avlöning förstås här timlönen för de ordinarie arbetstimmar, som ledigheten omfattar.

Tiden för tjänstledigheten, som ej må uttagas i del av dag, bestämmas av befälet.

Vid postverkets bokbinderi och tryckeri anställda arbetare och arbeterskor erhålla en veckas ledighet efter ett års anställning, medan de vid postverkets verkstad anställda, den mekaniska verkstadsindustrigruppen tillhörande arbetare erhålla fyra dagars och övriga arbetare två dagars ledighet.

I fråga om vissa hos telegrafverket anställda arbetare gälla följande bestämmelser:

1. Linjearbetare.

Från och med det år, under vilket arbetare den 1 juli kan räkna minst 4 års fast anställning, erhåller arbetare, som har stadigvarande arbete å station ävensom värmeskötare semester under 12 arbetsdagar; annan arbetare under 6 arbetsdagar.

2. Verkstadsarbetare.

För telegrafverkets verkstadsarbetare gäller, att arbetare, som uppnått 21 års ålder och som varit anställd vid telegrafverket under minst 4 år, erhåller 6 dagars semester, samt att arbetare med enahanda levnadsålder, vilken innehaft dylik anställning under minst 8 år, erhåller 12 dagars semester.

Det mellan telegrafverket och telegraf- och telefonmannaförbundet den 31 mars innevarande år träffade kollektivavtal rörande avlöningar m. m. till arbetare vid telegrafverkets linjedistrikt innehåller vidare i fråga om semester bland annat följande:

Mom. 1. Arbetare äger åtnjuta semester, då så utan hinder för arbetenas utförande kan ske, från och med det år, under vilket arbetaren den 1 juli kan räkna minst 2 års fast anställning.

Arbetare över 40 år erhåller 12 söckendagars semester och annan arbetare 6 söckendagar. Som övergångsstadgande skall gälla, att arbetare, som till följd av år 1918 utfärdade bestämmelser erhållit 12 söckendagars semester, får behålla denna förmån, även om han ej uppnått 40-årsåldern.

Mom. 2. Semestern förlägges om möjligt till tiden 1 maj—30 september, varvid man bör söka ordna så, att arbetare vartannat år erhåller semester under tiden $16/6$ — $31/8$, och vartannat år $1/5$ — $15/6$ eller $1/9$ — $30/9$. Under år 1919 böra de äldsta arbetarna om möjligt erhålla semester

under tiden $16/6—31/8$. Arbetare, som av särskilda skäl önskar viss semestertid, bör inkomma med motiverad framställning härom före den $1/4$.

I enlighet med beslut vid 1913 års riksdag är i reglemente för marinen, del I, intagen bestämmelse därom, att daglönare, som innehaft oavbruten anställning vid flottan under 4 på varandra följande år, är berättigad att, då sådant utan någon olägenhet för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester årligen under 6 arbetsdagar, om vederbörandes daglön utgår för arbetsdag, och under 6 dagar, om daglönen utgår för varje dag.

Vid granskningen av Kungl. Maj:ts förslag har utskottet funnit, att någon begränsning av den ifrågasatta semesterförmånens omfattning med hänsyn till för närvarande i allmänhet gällande bestämmelser å området torde böra äga rum. Enligt utskottets mening lärer för arméns och marinens vidkommande i huvudsak enahanda föreskrifter böra tillämpas, som enligt ovannämnda nyligen träffade kollektivavtal upptagits för viss telegrafverkets personal. Nu berörda personal skulle härigenom komma i åtnjutande av semester efter minst 2 års anställning under 12 söckendagar för personer över 40 år och 6 söckendagar för övriga. Vidkommande Kungl. Maj:ts förslag om beredande av förlängd semester åt vissa förmän har detsamma, då härigenom enahanda princip, som nu föreslagits i fråga om semesterledighets beredande åt arbetare, vinner tillämpning, ej givit utskottet anledning till erinran.

Med anledning av vad utskottet sålunda föreslagit torde någon nedläggning i de av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppen kunna ske. Utskottet anser sig i sådant hänseende böra föreslå, att det för armén beräknade anslaget nedsättes till 100,000 kronor samt anslaget för marinen till 115,000 kronor.

Under hänvisning till vad utskottet sålunda anförut får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) för beredande av *semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare* å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 100,000 kronor,

b) för beredande av *semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 100,000 kronor,

c) för beredande av *semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare* på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 115,000 kronor,

d) för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 115,000 kronor.

Stockholm den 23 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, A. C. Lindblad, O. Bergqvist, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, A. Pers, J. L. Widell, E. A. Hallin* och *J. S. Almer* samt
från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson, N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén, S. Bengtsson* i Norup, *P. A. Hansson* i Stockholm, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *J. Erlansson, J. Jönsson* i Slätåker och *K. E. W. Söderhielm*.

Reservation

av herrar *A. C. Lindblad, J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *P. A. Hansson* i Stockholm, vilka velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.
